

Representantforslag 129 S

(2010–2011)

fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad og Ib Thomsen

Dokument 8:129 S (2010–2011)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad og Ib Thomsen om en gjennomgang av kulturminnepolitikken

Til Stortinget

Bakgrunn

«Kulturarven er vegviseren på vegen mot en ukjent framtid og referansepunktet til fortiden. Uten slike rettesnorer blir samfunnet svekket og smuldrer opp.» Wangari Maathai, vinner av Nobels fredspris 2004

Det er viktig for Norge å ta vare på kulturarven, en viktig pilar for landets nasjonale historie og identitet. Stortinget stadfestet tre nasjonale resultatmål for kulturminnepolitikken i Innst. S. nr. 227 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 16 (2004–2005) Leve med kulturminner. Disse var:

- Nasjonalt resultatmål 1: Det årlege tapet av verneverdige kulturminne og kulturmiljø som følgje av fjerning, øydelegging eller forfall skal minimaliserast og skal innan 2020 ikkje overstige 0,5 prosent årleg.
- Nasjonalt resultatmål 2: Freda og fredingsverdige kulturminne og kulturmiljø skal vere sikra og ha ordinært vedlikehaldsnivå innan 2020.
- Nasjonalt resultatmål 3: Den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige breidda i dei vedtaksfreda kulturminna og kulturmiljøa skal betrast, og eit representativt utval av kulturminne skal vere freda innan 2020.

Kulturminnepolitikken er med andre ord preget av store visjoner, men mye tyder på at Stortingets vedtak i 2005 ikke vil bli innfridd. I Dokument nr. 3:9 (2008–2009) Riksrevisjonens undersøkelse av hvordan Miljøverndepartementet ivaretar det nasjonale ansvar for freda verneverdige bygninger, påpeker Riksrevisjonen en lang rekke punkter som ikke holder mål og som står i sterk kontrast til vedtatte mål for kulturminnevernet. Riksrevisjonen påpeker blant annet:

- Undersøkinga viser at Miljøverndepartementet ikkje har etablert eit tilfredsstillande rapporteringssystem for å ha oversikt over tap av verneverdige bygningar. Nasjonalt resultatmål 1 er operasjonalisert i ein resultatindikator som ikkje omhandlar verneverdige bygningar.
- Undersøkinga viser at kulturminneforvaltninga i liten grad har sikra at det blir gjort systematiske kartleggingar og kulturminnefaglege vurderingar av bygningsmassen for å identifisere verneverdige bygningar. Følgjene er at potensielt verneverdige og fredingsverdige bygningar kan gå tapt.
- Miljøverndepartementet har ikkje informasjon om tap av verneverdige bygningar og kan derfor ikkje vurdere i kva grad nasjonalt resultatmål 1 blir nådd.
- Undersøkinga viser at Miljøverndepartementet har mangelfull informasjon om omfanget av bruken av regulering til spesialområdebevaring for å gi verneverdige bygningar eit formelt vern.
- Departementet har dessutan mangelfull informasjon om korleis slike spesialområde blir forvalta og følgde opp av kulturminneforvaltninga, og i kva grad dette verkemiddelet sikrar verneverdige bygningar.
- Undersøkinga viser at Miljøverndepartementet og Riksantikvaren har mangelfull informasjon

om samansetnaden av fredingsmassen når det gjeld den etniske, tidsmessige, næringsmessige, geografiske og sosiale tilknytninga til bygningane. Kulturminneregisteret til kulturminneforvaltninga, Askeladden, gir departementet eit mangelfullt grunnlag for å kunne vurdere om resultatmålet blir nådd.

- Undersøkinga viser at det enno ikkje er utarbeidd ein fredingsstrategi som kan gi retningslinjer for kva bygningar og bygningsmiljø av nasjonal verdi som bør fredast.
- Undersøkinga viser at Miljøverndepartementet og Riksantikvaren har mangelfull oversikt over tilstanden til freda bygningar.
- Undersøkinga viser at det er knytt utfordringar til å sikre alle vedtaksfreda bygningar eit ordinært vedlikehaldsnivå innan 2020.
- Undersøkinga viser at kulturminneforvaltninga i liten grad tek i bruk dei verkemidla som er tilgjengelege gjennom plan- og bygningslova og kulturminnelova.
- Undersøkinga viser at kapasiteten til kulturminneforvaltninga til å gjennomføre oppgåvene på området, er avgrensa.

Regjeringen skriver i sin regjeringserklæring, Soria Moria II, at man vil: «vurdere tiltak for å hindre at fredete og verneverdige bygninger forfaller». Både stortingsmeldingen «Leve med kulturminner» og Riksrevisjonens rapport burde kunne danne et grunnlag for å «vurdere slike tiltak». Til tross for dette øker forfallet blant fredede og verneverdige bygninger.

Totalt er det 5 775 fredede hus i Norge. Ifølge Aftenposten 26. november 2010 kan 20 pst. av disse sies å ha store skader, 42 pst. skader av moderat karakter. I tillegg skriver Aftenposten at det er 375 000 bevaringsverdige bygg i Norge, samt at 40 000 bevaringsverdige bygninger er blitt borte de senere årene.

Mange fredede bygninger er i privat eie. De private eierne har ofte et sterkt ønske om å ta vare på og sette i stand gamle bygninger, men myndighetene har slett ikke vært flinke nok til å legge forholdene til rette for disse forvalterne av nasjonal kulturarv. Mange private eiere opplever kulturminneforvaltningen som både svært tungrodd og byråkratisk, og det har også blitt hevdet at forvaltningssystemet er komplisert oppbygd og at det er problematisk for eierne – og andre interesserte – å vite hvor man skal henvende seg i ulike sammenhenger. I Bergens Tidende 9. november 2010 kan man for eksempel lese et «oppgjør» med kulturminneforvaltningen fra en frustrert eier av fredet bygg. Her påpeker han det åpenbart paradoksale i at staten i dag tjener mer på vedlikeholdet eiere av fredede bygg utfører, enn hva myndighetene selv gir gjennom tilskudd via antikvariske myndigheter. Vedkommende mener også det grenser til det diskriminerende at man stiller svært høye krav

til eierne evner til å skrive «profesjonelle søknader» til ulike støttekilder. «Det er ikke lenger så enkelt som bare å sende inn en søknad om tilskudd. I stadig økende grad stilles det krav til dokumentasjon og skriveferdigheter - og ikke minst tid», skriver han, og presiserer at systemet – for mange potensielle støtteverdige søkere – er avskrekkende og på grensen til diskriminerende. Han skriver også at det har gått så langt at enkelte fylker og organisasjoner har ansatte som har som oppgave å skrive søknader til bl.a. Norsk Kulturminnefond på vegne av huseiere.

Videre kunne man i Her og Nå på NRK1 1. oktober 2010 høre Trygve Bragstad fra Fortidsminneforeningen uttale at: «Byråkratiet rundt vern og fredning i Norge er så komplisert at selv byråkrater sliter med å forstå systemet». Forslagsstillerne er bekymret for at et for tungrodd og byråkratisk system knyttet til kulturminneforvaltning kan bidra til at mange unngår å ta tilfredsstillende vare på bevaringsverdige hus og bygninger.

Forslagsstillerne vil også vise til komplikasjoner og konflikter mellom myndigheter og eiere av Hotel Union i Geiranger i forbindelse med ønsket om å utvide hotellet. Prosjektet illustrerte konflikter som oppstår innenfor ulike arkitekturgrupperinger, hvor enkelte mener nye tilbygg til gamle bygg klart må bryte i det visuelle uttrykk, mens andre er komfortable med at det vernede byggets stil kopieres over i det nye. Denne saken viste klart hvordan praktiseringen av kulturminnepolitikken til dels er avhengig av enkeltpersoners synspunkter og ideologi.

Regjeringen Bondevik II la i november 2004 fram St.meld. nr. 8 (2004–2005) Perspektivmeldingen 2004 – utfordringer og valgmuligheter for norsk økonomi. Her står:

«Meldingen understreker at verdiskapingen skal skje innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. Dette innebærer blant annet at samfunnet ikke skal skyve problemer og utfordringer foran seg og på den måten overlate til framtidige generasjoner å finne løsninger. Kulturminnepolitikken skal bidra til å forstå de historiske og kulturelle forutsetningene som ligger til grunn for dagens miljøutfordringer». (fra regjeringen.no)

Forslagsstillerne mener det er et felles ansvar å ta vare på fredede og verneverdige hus og bygninger. Forslagsstillerne mener videre det er viktig at man tar vare på og bruker, ikke bare verner, slike hus og bygninger.

Da regjeringen la frem en stortingsmelding om rikets miljøtilstand i 2006 (St.meld. nr. 26 (2006–2007)), uttalte regjeringen: «Målet er at 2014 skal bli en markering av at Norge som miljønasjon har fått satt i stand en hoveddel av sine fredete kulturminner». Man er et godt stykke fra å nå daværende miljøvernminister Helen Bjørnøys målsetting om at en

hoveddel av kulturminnene skulle være satt i stand innen 2014, hvis man følger dagens utviklingstrend.

Forslagsstillerne mener derfor Stortinget bør få behandle en oppfølging av St.meld. nr. 16 (2004–2005), hvor man kan få en oversikt over status, samt rom for å diskutere virkemiddelbruk for bedre å klare å oppnå de allerede vedtatte målene.

Forslagsstillerne mener videre en slik melding må drøfte ulike tilnærminger som gir en bedre stimulans for private eiere, slik at det oppleves som greit og formålstjenlig å ta vare på fredede og bevaringsverdige hus og bygninger. Forslagsstillerne viser videre til merknader i Innst. S. nr. 227 (2004–2005), hvor det ble sagt følgende:

«Komiteen viser til at det dessverre altfor ofte viser seg at den offentlige støtten til eiere av freda bygninger og anlegg er mangelfull. Mange kulturminner blir for dårlig vedlikeholdt og forfaller.»

Forslagsstillerne konstaterer at dette fortsatt er situasjonen, og mener det i tillegg til dagens utilstrekkelige støttemidler er behov for generelle økonomiske virkemidler som skatte- og avgiftslette for den eiergruppen som forvalter store samfunnsverdier på vegne av fellesskapet. Slike virkemidler vil være avgjørende for at de nasjonale resultatmålene på kulturminnefeltet blir oppfylt. Et konkret tiltak kan være momsfritak for arbeid på fredede hus og de som er under såkalt «regulert bevaring». En annen tilnærming kan være å øke muligheten for å skrive av utgifter til kulturminnetiltak på selvangivelsen.

Mange land i Europa har egne skatteregler når det gjelder utgifter til vedlikehold av fredede bygninger. Eksempler på dette er Danmark, Finland, Storbritannia, Nederland og Frankrike.

Forslagsstillerne viser videre til Dokument nr. 8:109 (2007–2008) fra Kristelig Folkeparti om sterkere økonomiske insentiver for å styrke vedlikeholdet av fredede private bygninger. I innstillingen til dette representantforslaget (Innst. S. nr. 65 (2008–2009)) stod Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre sammen bak følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen så raskt som mulig, og senest i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2009, fremme forslag om ordninger som gir sterkere økonomiske incentiver, herunder moms- eller skattefradrag, låneordninger, direkte støtte eller liknende til private eiere av fredede bygg for å styrke vedlikeholdet av bygningene.»

Forslaget ble avvist av regjeringspartiene med følgende begrunnelse:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener kulturminner representerer store verdier både for den enkelte og for samfunnet, derfor er det viktig å sikre at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer gir grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping.

Flertallet vil bemerke at Regjeringen har satt inn ressurser for å snu en negativ trend i forhold til vedlikehold av fredede og verneverdige kulturminner og kulturmiljøer.

Flertallet viser til at budsjettene har økt de senere årene og at bevaringsprogrammene tilsier at vi skal nå de nasjonale målene i 2020. Målene består av 10 konkrete bevaringsprogram.»

Riskrevisjonens rapport Dokument nr. 3:9 (2008–2009) viser at flertallets innstilling fra 2008 ikke er innfridd, og at tematikken derfor bør vurderes på ny.

Riksrevisjonens rapport Dokument nr. 3:9 (2008–2009) kunne videre vise til en ekstremt lang saksbehandlingstid for fredningssaker. Gjennomsnittlig tidsbruk i slike saker i perioden 2004–2008 var på 5,6 år. Forslagsstillerne anslår at dette til dels kan skyldes mangel på tilstrekkelig kompetent personell i byråkratiet sett i lys av omfanget av prosjekter, noe som gjør at saksmengden hopper seg opp. Det kan være verdt å merke seg at det for fartøyvern er etablert flere fartøyvernsentra hvor kompetanse samles fysisk, mens det for bygningsvern i mindre grad er gjort det samme. Lang saksbehandlingstid er uansett negativt, da det blir en langdryg prosess for de involverte parter og kan bidra til å redusere motivasjonen for å gjennomføre slike prosesser.

Videre mener forslagsstillerne det kan være interessant å se på «nye» områder for kulturminnevern. Et eksempel er Norges lange og unike historie og tradisjon knyttet til fiskeri. Dette er et område som ikke er bevart og dokumentert i samme grad som for eksempel landbruk, dets bygg, redskap, kulturlandskap etc. Norge har for eksempel lange tradisjoner som hval- og selfangstnasjon, og forslagsstillerne synes det kunne vært interessant om dokumentasjon av Norges historie som fiskerinasjon ble et fokusområde for kulturminneforvaltningen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om kulturminnepolitikken.

11. april 2011

